

EMİN PİRİNİN "EŞQ AYƏLƏRİ" NDƏKİ "BİG BANG"

Orta məktəb illərində sinfimizə yoxlama gələndə müəllim iki, üç nəfər əlaçı şagirdi lövhəyə çıxarardı, dərs danışmağa. Vətən müharibəsi iştirakçısı, müəllim, jurnalist, şair Emin Piri də Azərbaycan jurnalistikasının, tarixinin və poeziyasının gələcək nəsillərə qürrarla göstəribiləcəyimiz həmin o "əlaçı şagirdidir".

Emin Pirinin qələmini çox sevirəm. Şair qələmi ilə jurnalist qələminin hər birində ayrıca peşəkar dəsti-xətti var. Bu yaxınlarda şairin müsahibələrindən birində belə bir sual-cavab oxudum və sonra həmin suala xeyli güldüm :

"-Tənqidçilər deyirlər ki, siz sevə bilmədiyiniz üçün sevgi şeirləri sizdə o qədər də yaxşı alınmır. Yəni, özünə vurğunluq sevməyinizə mane olur. Bununla da razısınız-mı?..

- Bir qədər haqlıdılar. Sevəndə dəli kimi sevirəm, yəni, şeir yazmaq havasında olmuram. Məcnun durub şeir yazası deyil ki. Universitetdə tələbə yoldaşlarım mənə "Məcnun Emin" deyirdi. Sevgidə orta hədd yoxdur mənə. Amma son vaxtlar sevgi şeirlərim nəse uğurlu alınır. Ola bilər, bu, lovğalıq çıxmasın, peşəkarlıqla əlaqədardır."

Mənə gülməli gələn o oldu ki, tənqidçilər bir şairin sevib-sevmədiyi qənaətinə necə gələ bilərlər. Axı yaradıcılıq subyektiv yanaşmadan çox obyektiv yanaşma tələb edir. Və növbəti cümlədə şair eqosuna görə məzəmmət olunur. Axı istənilən yaradıcı adamın içində eqo var. Bu tənqidçilərin fikrindən çox keçmiş sevgililərin eyhamına oxşayır. Ona görə bu suala çox gülmüşdüm. Və sonra Emin Pirinin sevgi şeirlərini yenidən oxudum, o sualın cavabını misralarda tapmağa çalışdım, çünki şairin suala verdiyi cavabla da razılaşmamışdım.

Və nəhayət anladım ki, sevgi şeirlərinin "yaxşı alınmamasının" səbəbi o şeirləri oxuyan adamların yaxşı anlaması üçün kifayət qədər bilikli və məlumatlı olub - olmaması məsələsi imiş. Uzun sözün qıssası, bu qənaətə gəldim ki, Emin Pirinin sevgi şeirlərini hər kəsin anlaması üçün xüsusi izahlı lüğət olmalıdır : "Emin Pirinin sevgi şeirlərindəki sözlərin və bəzi terminlərin izahlı lüğəti".

Şeirlərdə "Möbius lenti, Big Bang, maqnit qasırgası, Adəmin qabırğası, İsa Məsih, Kəbə, Vatikan, kilsə zəngi, Venesiya, Tanrı Kukulkan, Marian çökəkliyi, Poseydon, Axilles dabanı, H2O, 13cü gecə və s. bu kimi bir xeyli sözlərin hər kəs tərəfindən asanlıqla anlaşılmadığını etiraf etməliyik. Yəni o şeirləri oxuduqda anlayıb zövq almağımız üçün Qurandan, İncildən, Tanrı-

çılıqdan, kimyadan, psixologiyadan, coğrafiyadan, tarixdən məlumatlı olmalıyıq.

Şairin sevgi şeirləri Bermud üçbucağı kimidir, yəni Vətənin, ananın və sevilən qadının vəhdətidir. Məsələn, aşağıdakı nümunədə qadına olan sevgi Vətən sevgisinin timsalında görün necə də möhtəşəm səslənir:

Nə fərqi var, Bakı, ya da ki Ərdəbil, indi sinəm bütöv Azərbaycandı, rahat qoy başını Vətəninə...

Növbəti nümunədə isə bir xeyli psixoloji məqamlar var, insanın duyğu və düşüncələrinin onun cismində necə təzahür etdiyini aydın və zərif şəkildə görürük, sevdiiyimiz adamın susqunluğunun hər şeydən ağır olduğunu, üzərimizdə gəzdirdiyimiz hədiyyə - əşyaların bəzən bizə necə acı verdiyini, xatirələrin boğazımızda necə yanğılı bir qəhərə çevrilib udqunmağa belə çətinlik yaratdığını dilə gətirir.

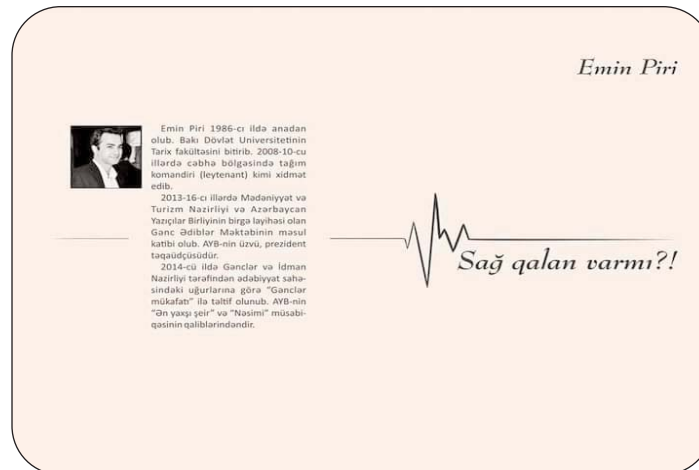
Dünyanın ən qulaqbatırıcı səsidir sevdiiyin adamın sükutu. Barmağındakı üzük də soğan kimi dil açar gözlərində

xatirələr boğaza dirənmiş ülgücə çevrilər.

Mənə görə insan psixologiyasını çox gözəl izah edən, dolu, dəyərli misralardan bir neçəsi də "Venesiyaya məktub" şeirindən indi çəkəcəyim nümunədədir. Bu misralar insan həyatının çox böyük bir kəsimini əhatə edir, ilk baxışdan çox sadə görünən kəlmələr bir insan ömrünün aynasıdır. T. Drayzer "Dahi" əsərində insan ömrünü şərti olaraq üç hissəyə bölür, gənclik-təcrübə, orta yaş mübarizə, qocalıq - peşmanlıqdır deyir, bu misraları oxuyanda "Dahi əsərini xatırlamışdım və düşünmüşdüm ki, qocalıq peşmanlıqdan çox yorğunluqdur, burda söhbət həm də mənəvi qocalıqdan, kamillikdən gedir:

Çox yorulmuşam, şokolad qız... Bu həyatdan nə doydum, nə də bezdim. Yoruldum, yoruldum, şokolad qız.

Şairin müharibə şeirlərində düşmənin konkret olaraq adlandırılmamağı onu bəşəri, dünyəvi etdiyi kimi, sevgi şeirlərində də konkret olaraq bir dinə yox, bir neçə dinlərə və inanclara istinad etdiyi üçün sevgi şeirləri də tolerantlıq və dünyəviliklə səciyə-

yələndir. Şairə görə sevgidə din anlayışı yoxdur, humanizm, insan - qadın və kişi anlayışı var. Sevdiiyi qızın gözlərində Allahın əksini görə şair digər bir şeirində belə deyir:

Üzümlü hara tutum dua edəndə Məkkəyə, Vatikanə, yoxsa Venesiyaya? Bədənimdən ayrı düşən ayaqlarım, "Axilles dabanı"msan. Kişilər qadinsız yeriyə bilməz bu həyatı.

Etiraf etməliyəm ki, Emin Pirinin sevgi şeirlərini oxuduqca misraları yarıda kəsib bilmədiyim sözlərin izahlarına baxıb onu beynimdə öz düşüncələrimlə uzlaşdırıb yenidən və yenidən oxuduqdan sonra zövq ala bilmişdim. Bu nümunəyə nəzər salmaq :

Heç gördünmü eşqə qalxmışam desin kimsə? Hamı düşdü, düşdü.

Şairin bu misraları oxuduğum andan beynimin bir köşəsində qalıb və hər dəfə xatırladıqca məni çox düşündürüb. Öz-özümə demişəm ki, doğrudan da adam eşqə düşür, daha sonra bəzən bu eşqin ucbatından başqalarının gözündən düşür, bəzən də elə özü öz gözündən düşür. Bu yaxınlarda Qurani - Kerimin 36-cı ayəsi haqqında bir məlumat rast gəldim, həmin ayənin orijinal mətnində "ihbitu" kəlməsindən istifadə olunur ki, bəzi dilçi alimlər onu bir yerdən başqa bir yere keçmək kimi mənalandırırsalar da, məqam sahibinin yüksək məqamdan nisbətən aşağı məqama düşmə mənasını verdiyini də vurğulamışlar. Və biz belə bir mənanı nəzərə alaraq Adəm və Həvva üçün istifadə olunan "ihbi-

tu" kəlməsini məkan tənəzzülü kimi deyil, mənəvi tənəzzül kimi mənalandırmalıyıq. Eyni kəlmə Bəqərə surəsinin 61-ci ayəsində İsrail övladlarına cəza olaraq şəhərə getmə (enmə) əmri verilir. Deməli "ihbitu" kəlməsi bir məkandan başqa bir məkana keçmək mənasını verdiyi kimi məqam və rütbə baxımından daha aşağı dərəcəyə enmə mənasını da verə bilər. Şairin "Venesiyaya məktub" şeirindən olan bu misralar da "Quran" ın 36-cı ayəsi ilə səsləşir.

13 cü gecə etüdləri Sənin Adəmin mənəm, inanmırsan, bax qabırğamdakı yerinə Daha sənə yaşamaq yox, səni yaşamaq istəyirəm

Bu şeirin adındakı rəqəm mənə çox maraqlı gəlmişdi, niyə məhz 13 rəqəmi?

Daha sonra araşdırmama istinad edərək yəqinləşdirdim ki, Ramazan ayının 13-cü, 14-cü və 15-ci günləri əyyamul-beyz, yəni bəyaz günlər adlanırmış. Ayın bədrələnməsi səbəbindən həmin gecələr daha işıqlı olurmuş. Hədis və rəvayətlərdə bu gecələr ibadətə keçirməyin əhəmiyyəti xüsusi vurğulanır. Sevdiiyin insanı yaşamağın sevgi ibadəti olduğunu, Adəmin qabırğası misalı onun bir parçası olduğunu dilə gətirən şair bu misralarda isə sevgiyə qarşı olan maneələrdən şikayətlənir, bəlkə də bununla gerçək sevgilərin hüsrarla sonlandığını vurğulamış olur:

Düşməni ölkələr arasındakı səngərə çevrilər aramızdakı adamlar. Atlantik və Aralıq kimi qarışmağa qoymazlar.

Diqqətimi çəkən mövzulardan biri də insanın həyatında doğulub, boya - başa çatdığı, tərbiyə aldığı ailənin onun sevgi ilə bağlı düşüncələrində böyük iz qoyduğunu açıq - aşkar vurğulayan misralarda öz əksini tapıb. Şair demək istəyir ki, ata-anasının savaşına şahid olan qızıçığazın ruhu, qəlbi yaralanır və təəssüf ki, onun sevgisi

öz təzahürünü həyat verməklə yox, can qurtardığını zənn edərək can almaqla təzahür edir, əslində isə sevgi tək cə qəlbində sevdiiyini hiss etməklə bitmir, sevgi həm də yaşatmaqdır, həyatı birlikdə yaşamaqdır :

Xatırladınmı, ata-anası savaşıqən oyuncuğunun gözlərini tutan qızıçığaz bu gün "xilaskar" kimi "Can qurtarırdı" abort masasında. Burda anlayırsan ki, Sevmək - solunda qəlbin döyüntüsü yox, hər səbah oyandığında sağında bir ürəyin yatdığını görməkdir.

Mən "Big Bang" dən doğulmuş işığına ac qalakitika, qollarım planet sən Günəşə dolanırsən. Sən olmayanda əllərimi unuduram, ayaqlarım mənədən xəbərsiz həyatınızda ayaq izlərini sığallayır. Adam ürəkdən yox, çiynilərdən və dizlərdən sevir bütün varlığınla başını qoymağa

Şairin "Eşq ayələri" şeirindən olan bu misralarda "Big Bang" dedikdə Böyük partlayış nəzəriyyəsi - kainatın başlağıcı ilə əlaqəli ən çox qəbul edilən açıqlama nəzərdə tutulur. Bu nəzəriyyə yalnız kainatın mənşəyi ilə əlaqəli deyil, kainatın başlanğıcından sonra meydana gələn zaman anlayışı ilə yanaşı kainatın necə böyüdüyünü, necə genişləndiyini və necə göründüyünü də izah edir. Və maraqlı bir məqamın da qalaktikaların qırmızıya doğru sürüşməsi ilə kainatın genişləndiyini göstərməsidir. (Bildiyimiz kimi psixologiyada da qırmızı rəng - cazibənin, sevginin, uğurun rəmzidir.) Keçmişə qayıtsaq, görərik ki, hər şey kiçik bir nöqtədən çıxdı. Bu kiçik nöqtədən gələn partlayışa Big Bang (Böyük Partlayış) deyildi. Əslində elmi nöqtəyi nəzərdən Big Bang nəzəriyyəsi ilə insanın yaranışında, doğuluşunda bir oxşarlıq var və şairin bu istinadı əbəş yerə deyil. Və mən bu şeirləri oxuyarkən mənalarını anlamaq üçün o qədər çox şey öyrəndim ki, bunu Brain storm (beyin fırtınası) da adlandıra bilərik.

Turan Novruzlu

ƏDALƏT •

2022.- 30 iyul.- S. 7.